

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten XXI: PROTEST I SLOBODA IZRAŽAVANJA

15. avgust 2013.

Pravo na protest i mirno okupljanje je usko povezano sa slobodom izražavanja. Ostvarivanje prava na protest podrazumijeva ostvarivanje slobode izražavanja (čak je i mirno okupljanje oblik „izražavanja“). Pravo na protest i mirno okupljanje je zaštićeno članom 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima, a sloboda izražavanja članom 10.

Kao i sloboda izražavanja, i pravo na mirno okupljanje nije neograničeno. Ono se može ograničiti, ali samo ako je to zaista neophodno u cilju očuvanja javnog reda. Sud je naveo da je pravo na mirno okupljanje, kao i sloboda izražavanja, osnovno demokratsko pravo i da svaki uticaj na njega ne bi trebalo da ugrozi njegovu suštinu.

Sud je utvrdio sljedeća opšta načela:

- zahtjevi za prijavom ili prethodnim odobrenjem javnih događaja su dozvoljeni sve dok je cilj tih procedura da omoguće vlastima da preduzmu razumne i odgovarajuće mjere da garantuju nesmetano održavanje javnih događaja (uključujući demonstracije ili proteste);
- pravo na mirno okupljanje neminovno izaziva određeno remećenje svakodnevnog života, uključujući ometanje saobraćaja, i javni organi moraju prema tome da pokažu toleranciju;
- protestantima se mogu nametnuti određena pravila. Međutim, čak i kada se protestanti ne pridržavaju tih pravila, to ne predstavlja opravdanje za kršenje njihovog prava. Propisi ne bi trebalo da predstavljaju skrivenu prepreku za pravo na protest;
- u posebnim okolnostima, koje opravdavaju hitnu reakciju, na primjer, u slučaju protesta protiv političkog skupa u obliku spontanih demonstracija, nije moguće dobiti prethodno odobrenje. U takvim slučajevima, kada protestanti ne postupaju suprotno zakonu, razbijanje spontane demonstracije može predstavljati kršenje prava na protest.

Presude koje slijede ilustruju kako se ovi propisi primjenjuju u praksi.

- ***Berladir i drugi protiv Rusije***, (predstavka br. 34202/06), 10. jul 2012: **razbijanje demonstracija nije prekršilo pravo na slobodu okupljanja kada su lokalne vlasti ponudile alternativnu lokaciju, a protestanti nijesu poštovali lokalnu proceduru**

Podnosioci predstavke su učestvovali u neodobrenim demonstracijama. Organizatori su podnijeli zahtjev za odobrenje, ali su lokalne vlasti zahtijevale da se protest održi na alternativnoj lokaciji. Organizatori su ignorisali odgovor lokalne vlasti i odlučili da događaj održe zakazanog datuma na planiranoj lokaciji. Demonstracije su odmah razbijene i učesnici nijesu imali priliku da iznesu svoje stavove. Određeni broj protestanata je odveden u policijsku stanicu, gdje su proveli nekoliko sati, i proglašeni su krivim za učestvovanje u nezakonitom okupljanju.

Sud je smatrao da nije došlo do kršenja prava na protest ili slobode izražavanja. On je smatrao da procedure razumne prijave ili odobrenja javnih događaja po pravilu ne krše član 11, sve dok je svrha postupka da se vlastima omogući da preduzmu razumne i odgovarajuće mjere kako bi garantovali nesmetano održavanje javnog skupa. Sud je istakao da, nakon što su vlasti predložile alternativnu lokaciju, organizatori su povukli svoj zahtjev i jednostavno nastavili sa demonstracijama na prvobitnoj lokaciji. Sud je posebno istakao da vlasti nijesu zabranile demonstracije, već da su pružile brz odgovor sa predlogom alternativne lokacije. Odluka organizatora da nastave sa svojim planovima nije bila opravdana naročito hitnošću ili posebnim okolnostima, pa su organizatori svjesno sebe doveli u nezakonitu situaciju.

- ***Sergey Kuznetsov protiv Rusije***, (predstavka br. 10877/04), 23. oktobar 2008: **kršenje formalnog uslova da se najavi demonstracija nije opravdanje za osudu demonstranata za krivično djelo**

Slučaj se ticao male grupe koja je protestovala ispred okružnog suda sa ciljem da privuče pažnju javnosti na kršenje prava na pristup sudu. Grupa je dijelila letke o predsjedniku okružnog suda, koji je navodno bio umješšan u korupcijske skandale, i prikupljala potpise kojima se poziva na njegovo razrješenje. Vlasti su obavještene o protestu osam dana ranije i policija je bila prisutna da obezbijedi javni red i bezbjednost u saobraćaju. Nekoliko dana nakon protesta, zamjenik predsjednika okružnog suda je pokrenuo postupak protiv podnosioca predstavke tvrdeći da je prevario opštinu u vezi sa ciljem protesta i da je iskoristio događaj da bi oklevetao predsjednika suda. Podnosilac predstavke je proglašen krivim i novčano kažnjen na iznos od 35 eura.

Sud je zaključio da je osuda prekršila pravo na slobodu okupljanja i protesta. On je smatrao da, iako ruski zakon predviđa rok za prijavu od deset dana prije javnog skupa, a podnosilac predstavke podnio zahtjev osam dana prije protesta, dvodnevna razlika nije umanjila sposobnost javnih organa da obave neophodne pripreme. Imajući u vidu mali obim protesta, gradska uprava nije smatrala da bi on predstavljao problem. Dvodnevna razlika je primjećena tek nakon što je zamjenik predsjednika suda pokrenuo postupak. Sud je zaključio da kršenje formalnog roka za prijavu nije bilo dovoljan razlog za proglašenje podnosioca predstavke krivim. Sud je takođe konstatovao da su domaći sudovi utvrdili da je protest blokirao jedan prolaz. Međutim, u vezi sa tim nije bilo pritužbi, i svaka blokada je bila veoma kratka. Na kraju, u odnosu na sadržaj letka, Sud je smatrao da materijali koje je distribuirao podnosilac predstavke i ideje za koje se zalagao nijesu sadržali nikakve klevetničke izjave, podsticanje na nasilje ili odbacivanje demokratskih načela. Koliko god je poziv za razrješenje predsjednika okružnog suda za njega bio neprijatan, i koliko god je on možda smatrao uvredljivim članak o navodnoj korupciji u okružnom sudu, to nijesu bili relevantni niti dovoljni razlozi za osudu podnosioca predstavke. Na kraju, Sud je naglasio da je svrha protesta bila da privuče pažnju javnosti na navodne greške u funkcionisanju pravosudnog sistema u regionu. Ovo ozbiljno pitanje

nesumnjivo predstavlja dio političke rasprave o pitanju od opšteg i javnog interesa, što ne treba olako ograničavati.

- ***Samüt Karabulut protiv Turske*** (predstavka br. 16999/04), 27. januar 2009: **razbijanje nezakonitog protesta ne može se opravdati kao „neophodno“ ograničenje prava na protest**

Podnosilac predstavke je sa 30-35 drugih ljudi učestvovao u mirnim demonstracijama protiv izraelske vojne akcije u Palestini. Organizatori nijesu prethodno obavjestili vlasti o protestu, što su bili dužni da urade po zakonu i policija je od njih više puta zahtijevala da se razidu. Iako je većina demonstranata odmah postupila u skladu sa zahtjevom policije, podnosilac predstavke je verbalno intervenisao kada je vidio kako hapse jednog od demonstranata. Potom je i sam uhapšen, udaran pesnicama i nogama i pendrekom po glavi i leđima.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je policijska akcija prekršila pravo na protest. On je smatrao da, iako su demonstracije bile nezakonite, to po sebi ne predstavlja opravdanje za kršenje slobode okupljanja. On je istakao da zakone i propise ne treba koristiti kao skrivenu prepreku u ostvarivanju prava na protest. Vlada nije pokazala da su demonstranti predstavljali opasnost po javni red ili javnu bezbjednost i, u odsustvu nasilja s njihove strane, od vlasti se očekivalo da pokažu određeni stepen tolerancije. Demonstranti su se zapravo vrlo brzo razišli nakon zahtjeva policije, a podnosilac predstavke je bio primoran da napusti protest bez dovoljno vremena da iskaže svoje stavove.

- ***Oya Ataman protiv Turske***, (predstavka br. 74552/01), 5. decembar 2006: **razbijanje nezakonitog protesta ne može se opravdati kao „neophodno“ ograničenje prava na protest**

Slučaj se ticao male grupe demonstranata koji su organizovali protestnu šetnju. Oni nijesu unaprijed obavjestili vlasti o protestu i zamoljeni su od strane policije da se razidu. Demonstranti su odbili da postupe po zahtjevu policije i nastavili da se kreću prema policiji, koji su razbili skup koristeći vrstu suzavca poznatu kao „biber sprej“. Policija je uhapsila 39 demonstranata, uključujući i podnosioca predstavke, i privela ih u policijsku stanicu. Skup nije trajao duže od trideset minuta.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je policijska akcija prekršila pravo na protest. On je naveo da demonstranti – ukupno pedesetak lica – nijesu predstavljali nikakvu opasnost po javni red, osim što su možda ometali saobraćaj. Demonstranti nijesu koristili nasilje. Sud je naglasio da je veoma važno da javne vlasti pokažu određeni stepen tolerancije prema mirnim okupljanjima. Nasilna intervencija policije nije bila srazmjerna niti neophodna radi sprječavanja nereda. Iako je Sud zaključio da je protest bio tehnički nezakonit, jer vlasti nijesu unaprijed obaviještene, to samo po sebi ne opravdava kršenje prava na protest.

- ***Bukta i drugi protiv Mađarske***, (predstavka br. 25691/04), 17. jul 2007: **razbijanje spontanog protesta prekršilo je pravo na slobodno okupljanje**

Slučaj se ticao 150 osoba koje su protestovale protiv prijema kod mađarskog premijera povodom proslave nacionalnog dana Rumunije. Posjeta je najavljena dan prije prijema, pa stoga demonstranti nijesu mogli da unaprijed obavijeste vlasti o demonstracijama. Policija je na prijemu primorala demonstrante da se razidu.

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da je razbijanje demonstracija prekršilo pravo na protest. On je istakao da je jedini razlog koji su vlasti dale za razbijanje demonstracija bio taj što nijesu bili prethodno obaviješteni. S obzirom da je premijerova posjeta najavljena samo dan ranije, demonstranti nijesu imali drugog izbora. Sud je naglasio da je u posebnim okolnostima kao što su ove, kada brza reakcija – u obliku demonstracija – na politički događaj može biti opravdana, a kada nema dokaza koji bi ukazivali na opasnost po javni red, odluka o razbijanju mirnog skupa samo zbog nepoštovanja roka za prijavu, bez nezakonitog ponašanja od strane učesnika, bila nesrazmjerna.

- ***Galstyan protiv Jermenije***, (predstavka br. 26986/03), 15. novembar 2007: **osuda zbog ometanja saobraćaja i pravljenja buke prekršila je pravo na protest**

U aprilu 2003, vraćajući se kući sa demonstracija u kojima je učestvovalo oko 30 000 ljudi, uglavnom žena, podnosilac predstavke je uhapšen zbog „ometanja saobraćaja i anti-socijalnog ponašanja na demonstracijama“. On je tvrdio da on, kao i većina drugih muškarca koji su bili prisutni, nije učestvovao u protestu, ali da su bili prisutni da podrže i zaštite žene i spriječe potencijalne probleme. U policijskoj stanici je podnosilac predstavke optužen za „lakši oblik huliganstva“. On je potpisao odgovarajući zapisnik u policiji kojim je potvrdio da je upoznat sa svojim pravima na pravno zastupanje i dodao: „Ne želim advokata“. Osuđen je na administrativni pritvor od tri dana zbog „ometanja saobraćaja“ i „pravljenja buke“.

Sud je zaključio da je osuda prekršila pravo na slobodu izražavanja. Sud je ponovio da je sloboda pojedinca da učestvuje u mirnom okupljanju od takvog značaja da osoba ne može biti kažnjena – čak ni nekom od najblažih disciplinskih kazni – zbog učešća u demonstracijama koje nijesu zabranjene, sve dok on ili ona nijesu počinili kažnjivo djelo. Sud je utvrdio da je podnosilac predstavke bio osuđen zbog „ometanja saobraćaja“ i „pravljenja buke“, uprkos činjenici da je ulica u kojoj su održane demonstracije bila puna ljudi i da je saobraćaj bio prekinut i prije demonstracija. Stoga, Sud je zaključio da je krivično djelo „ometanje saobraćaja“ za koje je podnosilac predstavke proglašen krivim sastojao samo od njegovog fizičkog prisustva na demonstracijama u ulici u kojoj je protok saobraćaja već bio prekinut. Što se tiče „buke“ koju je pravio, nije bilo naznaka da se radilo o vulgarnostima ili podsticanju na nasilje, a i bilo bi teško zamisliti ogroman politički skup ljudi koji iznose svoje mišljenje koji ne stvara određenu količinu buke.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative, u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta “Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori” koji finansira Britanska ambasada u Podgorici.
